

Kuidas Euroopa Liidu õigustik pakub kaitset diskrimineerimise eest seksuaalse sätumuse tõttu

Keelatud on igasugune diskrimineerimine, sealhulgas soo [...] või seksuaalse sätumuse tõttu.
Euroopa Liidu põhiõiguste harta (artikkel 21).

Euroopa Ühenduse asutamislepingu artikli 13 alusel on Euroopa Liidul volitused õigusloomeks, et võidelda diskrimineerimisega seksuaalse sätumuse tõttu. Praeguseks on Euroopa Liit kehtestanud õigusaktid võitlemaks diskrimineerimisega seksuaalse sätumuse tõttu vaid töösuhete valdkonnas. **Võrdse tööalase kohtlemise direktiivis** keelatakse diskrimineerimine töö saamisel, töötingimustes, füüsilisest ettevõtjast isikuna tegutsemisel, kutsealases koolituses, aga ka töötajate ja tööandjate organisatsioonidesse kuulumisel ja nende juhtimisel. Keeldu kohaldatakse nii era- kui ka avalikus sektoris. Liikmesriikidel oli direktiivi rakendamiseks aega 2003. aasta lõpuni.

Kaheksateist liikmesriiki on otsustanud minna nendest Euroopa Liidu õiguslouetest kaugemale ja laiendada kaitset töösuhetest väljapoole. See pakub homo-, bi- ja transseksuaalsetele naistele ja meestele (rahvusvaheline lühend LGBT) kaitset ka muudes sotsiaalvaldkondades, nagu haridus, sotsiaalkaitse, sotsiaalkindlustus, tervishoid, aga ka kaupade ja teenuste, sh eluaseme kättesaadavus. Rassilise võrdõiguslikkuse direktiiviga 2000/43/EÜ on rassi- ja rahvusvähemustele selline laiem kaitse juba tagatud.

Õiguskaitse liikmesriikides

Kaheksas liikmesriigis (Belgia, Bulgaaria, Saksamaa, Hispaania, Austria, Rumeenia, Sloveenia ja Slovakkia) hõlmavad diskrimineerimisvastased õigusaktid, mis käsitlevad diskrimineerimist soolise sätumuse tõttu, lisaks töösuhetele ka muid rassilise võrdõiguslikkuse direktiivis määratletud valdkondi.

Kümnes liikmesriigis (Tšehhi Vabariik, Iirimaa, Läti, Leedu, Luksemburg, Ungari, Madalmaad, Soome, Rootsi ja Ühendkuningriik) on diskrimineerimisvastaseid õigusakte osaliselt laiendatud ka muudele valdkondadele peale töösuhete.

Üheksas liikmesriigis (Taani, Eesti, Kreeka, Prantsusmaa, Itaalia, Küpros, Malta ja Poola) hõlmavad diskrimineerimisvastased õigusaktid ainult võrdse tööalase kohtlemise direktiivis nimetatud valdkondi. Eestis, Prantsusmaal, Kreekas ja Poolas toimub praegu seaduste laiendamise üle arutelu.

Vaatamata nimetatud õiguskaitsele ei soovi LGBT-kogukonda kuuluvad inimesed oma seksuaalset sätumust või soolist identiteeti sageli oma töökohal negatiivsete tagajärgede kartuses avaldada. Need, kes oma seksuaalsust ei varja, kogevad tihti ühisüritustest kõrvalejätmist, füüsilist või verbaalset ahistamist ja karjäärivõimaluste vähenemist. Ka teistes valdkondades, nagu haridus ja tervishoid, jätkub LGBT-kogukonda kuuluvate inimeste diskrimineerimine. Kiusamine ja narrimine koolis põhjustavad sageli LGBT-kogukonda kuuluvate inimeste suuremat väljalangevust ning enamikel koolidel ei ole eelarvamustega võitlemise tegevuskavu. Tervishoius tuleb LGBT-kogukonda kuuluvatel inimestel sageli taluda tervishoiutöötajate eelarvamusi, mis võib neid arstiabi otsimisel heidutada.

Võrdõiguslikkusega tegelevad asutused

Võrdõiguslikkusega tegelevad riigisisesed asutused edendavad võrdset kohtlemist, uurivad diskrimineerimist ja nõustavad diskrimineerimise ohvreid. Euroopa Liidu õigustik kohustab liikmesriike asutama võrdõiguslikkusega tegelevaid asutusi ainult rassilise või soolise diskrimineerimise valdkonnas. Võrdse tööalase kohtlemise direktiivis ei nõuta selliste asutuste loomist tegelemaks teiste diskrimineerimise vormidega, sealhulgas diskrimineerimisega soolise sättumuse tõttu. Paljud liikmesriigid on siiski läinud Euroopa Liidu õigusaktides sätestatud nõuetest kaugemale ja pakkunud LGBT-kogukonda kuuluvatele inimestele täiendavat kaitset.

Kaheksateist liikmesriiki (Belgia, Bulgaaria, Saksamaa, Kreeka, Prantsusmaa, Iirimaa, Küpros, Läti, Leedu, Luksemburg, Ungari, Madalmaad, Austria, Rumeenia, Sloveenia, Slovakkia, Rootsi ja Ühendkuningriik) on loonud võrdõiguslikkuse asutused, mis tegelevad kõikide diskrimineerimise vormidega. Rootsis tegutses eriotstarbeline asutus – Ombuds-organisation (HomO), mis tegeles seksuaalse sättumuse tõttu diskrimineerimise küsimustega ja saavutas väga häid tulemusi homofobiaohvrite usalduse võitmisel. Nüüd on ka Rootsi ja Taani võtnud suuna ainsa võrdõiguslikkusega tegeleva asutuse loomisele, mis tegeleks diskrimineerimise kõigi vormidega.

Üheksas liikmesriigis (Tšehhi Vabariik, Taani, Eesti, Hispaania, Itaalia, Malta, Poola, Portugal ja Soome) ei tegutses praegu ühtegi võrdõiguslikkuse asutust, mis tegeleks diskrimineerimisega seksuaalse sättumuse tõttu.

VÕRDNE ÕIGUS VÕRDSELE KOHTLEMISELE

Euroopa Liidu põhiõiguste harta artikkel 21 sisaldab üldist diskrimineerimiskeeldu erinevatel seal loetletud alustel, sh seksuaalse sättumuse alusel. Seal ei moodustata tähtsuse järjekorda, kus teatavaid diskrimineerimise vorme kaitstaks teistmoodi. Inimestel on võrdne õigus võrdsele kohtlemisele – see tähendab, et seksuaalse sättumuse tõttu diskrimineerimise keeldu tuleks laiendada ka väljapoole töösuhteid, sealhulgas kaupade ja teenuste kättesaadavusele, nagu seda on tehtud diskrimineerimise rassi või rahvuse alusel toimuva diskrimineerimise osas.

Teabeleht põhineb kahel aruandel: „*Homofobia ja diskrimineerimine seksuaalse sättumuse alusel Euroopa Liidu liikmesriikides: 1. osa – õiguslik analüüs*“, mille Euroopa Liidu Põhiõiguste Amet (FRA) avaldas 2008. aasta juunis, ja „*Homofobia ja diskrimineerimine seksuaalse sättumuse ja soolise identiteedi alusel Euroopa Liidu liikmesriikides: 2. osas – sotsiaalne olukord*“, mis avaldati 2009. aasta märtsis.

NB! Euroopa Liidu õiguse järgi on transseksuaalid, kuid mitte tingimata transsoolised inimesed diskrimineerimise eest töösuhete kontekstis kaitstud. Transsooliste inimeste õiguste selgituse leiata kaasasolevast väljaandest „*Transsooliste inimeste ees seisvad probleemid*“.

Aruande täistekst on FRA veebilehel <http://fra.europa.eu>
Euroopa Liidu Põhiõiguste Ameti kõiki väljaandeid saab tellida ameti veebilehe kaudu tasuta.

Küsimuste tekkimisel käesoleva tõlke kohta kasutage palun ingliskeelset versiooni, mis on selle dokumendi algvariant ja ametlik versioon.